

של האוטובוסים של המבקרים... הצעדים שננקטו הפכו את התוכנית לבלתי אפשרית מבחינה לוגיסטית".

באפריל אושר חידוש התכנית כאשר בין הרשאים לבקר נכללו - לצד הורים, אישה ואחיות - ילדים עד גיל 16 בלבד ואחים מעל גיל 35 בתנאי שהם נשואים. במשך כל התקופה חל איסור גורף על פלסטינים שכניסתם לישראל אסורה, לבקר בכלא.

כבוד המת

בדו"ח המוקד, שנכתב יחד עם ארגון בצלם, "גופות אסורות" ממרץ 1999, נכתב כי מאז כיבוש השטחים ב-1967 ועד נובמבר 1994 לא היה דפוס עקבי ביחס לשאלה האם להחזיר את גופות ההרוגים למשפחותיהם אם לאו. ההחלטה כיצד לנהוג בכל גופת פלסטיני שנהרג בהיתקלות עם חיילים או בפיגוע התקבלה, ככל הנראה, אד-הוק לגבי כל מקרה בנפרד, לעיתים באופן שרירותי לחלוטין... לאחר פיגוע ההתאבדות בהתנחלות נצרים שברצועת עזה ב-11.11.94, החל להתגבש דפוס עקבי יותר, לפיו לא מחזירים גופות של פלסטינים למשפחותיהם, למעט מקרים בודדים ביותר.

בעקבות שתי עתירות שהגיש המוקד לבג"צ – מהשנים 1992 ו-1999 - בעניין איתור מקום קבורה של שני פלסטינים, שגופותיהם לא נמצאו בקברים המסוימים בהם היו אמורים להיות על פי הודעת צה"ל, הקים הרמטכ"ל ועדת חקירה צבאית שתבחן את מכלול ההיבטים של טיפול צה"ל בגופות של חללי אויב. במהלך דיוני הוועדה העידו נציגי המוקד בנוגע לליקויים בזיהוי ובסימון של גופות חללים פלסטינים, הנקברים בבת-הקברות לחללי אויב. המדינה סירבה להעביר לידי המוקד את דו"ח ועדת החקירה, ואף לא את אותם קטעים בדו"ח הנוגעים לגופתו של נשוא העתירה הראשונה, מ-1992. בית המשפט העליון קיבל את עמדת המדינה בעניין אותו חלק דו"ח הנוגע לגופה הספציפית, והודיע כי "לא מצאנו מקום – מטעמים של בטחון – להורות על מסירת הדו"ח...".

ב-31.1.01 פנה המוקד ללשכת הפרקליט הצבאי הראשי וטען כי זכותו לעיין בדו"ח מעוגנת, בין השאר, בחוק חופש המידע החל גם על צה"ל מאז 31.12.00. כעבור שלושה חודשים נענה המוקד כי הדו"ח לא יועבר אלינו. ביוני פנינו באותה בקשה ללשכת דובר צה"ל. כרגע הנושא עדיין נבדק על-ידי גורמי הצבא המוסמכים.

מעבר לטיפול בנושא העקרוני, המשיך המוקד לטפל גם בפניות פרטניות. בשנת 1972 נהרג צא"מ בהיתקלות עם כוחות צה"ל באיזור חברון. מיד לאחר האירוע הוצגו בפני משפחתו תמונות של גופתו והמשפחה זיהתה אותו. בנובמבר 1995 הודיע נציג הצבא לעו"ד לאה צמל (שטיפלה בזמנו במקרה) כי החזרת הגופה לידי המשפחה אושרה. בפועל, לא הוחזרה הגופה לרשות המשפחה. ב-1999 הועבר הטיפול בעניין למוקד, שפנה פעם נוספת לרשויות הישראליות בבקשה להשיב את גופת המנוח למשפחתו, כמובטח. לאחר פניות נוספות, נענה המוקד בפברואר השנה כי הגופה אינה מוכרת לצה"ל וכי לפיכך אין אפשרות לאתרה. מאחר שבזמן האירוע עצמו היה כל נושא הגופות – ככל הנראה - באחריותה של המשטרה, הופנינו אליה. במכתב לצה"ל הבענו את פליאתנו כיצד זה שאושרה בזמנו החזרת הגופה על-ידי צה"ל והיום נטען כי היא איננה מוכרת. במענה לבקשתנו לקבל את ההתכתבויות בין הגורמים השונים נמסר לנו כי מעבר למסמכים הנמצאים כבר ברשותנו, ישנם רק מכתבים פנימיים של גורמי הצבא אשר לא יוכלו להימסר לנו. לאחרונה הודיעה המשטרה כי אין בידיה מידע כלשהו על גופה זו. בחודש הקרוב בכוונתנו לעתור לבג"צ בעניין זה.